

A középkori város

Középkori város születése és a városiasodást elősegítő tényezők

A középkori városok árutermelésének, pénzgazdálkodásának kibontakozása a virágzó feudalizmus (X.-XII. század) időszakának elején kezdődött meg. A mezőgazdaságban végbement változások terén alkalmazni kezdték a nehézeket, a szügyhámot, a boronát, a patkót, és a két-és háromnyomásos rendszert. Megnövekedett a jobban táplált emberek száma. Megindultak a nagy vándorlások, s az eddigi lakatlan területekre betelepülések kezdődtek meg (mocsarak, erdőségek, Közép-Európa szabad földjei). A társadalomban a földműveléssel és kézműiparral foglalkozók különváltak.

A várostelepítésnél a városokat folyók mellett, kereskedelmi útvonalak kereszteződéseiben, illetve templomok körül építették meg, azonban az ortodox és muzulmán területeken még nem alakultak ki városok. A középkori városok, közé tartozik Itália (X. század), Dél-Franciaország (X. század), Észak-Franciaország, Németország, Anglia (XI.-XII. század), valamint Közép-Európa (XIII. század). A közepes városok létszáma 4000-5000 fő, míg a nagyvárosok létszáma 10000-15000 fő körülire tehető.

A városi önkormányzatok kialakulása

A város élén a bíró, vagy a polgármester állt, akit a városi tanács választott. Az ő munkáját segítette a szenátus, amely a leggazdagabb kereskedőkből állt. Az egyszerű polgárok a Nagy Tanács munkájában vehettek részt, szinte folytonos tevékenységük volt a biztonságot jelentő városfalak erősítése. A városi tanácsban, kezdetben csak a leggazdagabb réteg, a patríciusok, vagyis a kereskedők képviseltethették magukat. A polgárság, mint az egyik rend zömét alkotó, házzal és műhellyel rendelkező iparosmesterek a XIII. századra vívták ki, hogy ők is beleszólhassanak a város irányításába.

Városkép, életmód

A városokat **fallal** vették körül, ahol szűk utcák, sikátorok, és zsúfoltság volt. Ekkor még nem volt csatornázottság, ezért szennyesek az utcák; járványok, betegségek terjedtek el, s magas volt az meghaltak száma. A városok főtérén a városháza és a templom volt, körülötte viszont a patríciusok házai. A városközponton kívül a mesteremberek házai, műhelyei; a városok körül viszont a gazdagabbak földjei helyezkedtek el, amiket a plebejusok tagjai műveltek. A városok kézműipari és kereskedelmi központok lettek.

A későbbiekben létrehozták az **önkormányzatot**, a szabad bíróválasztást, bíraskodást. Bevezették a saját adószedést (egy összegben történő adózást), a saját igazgatást, valamint a szabad plébános választást.

A városoknak érdekvédelmi szervezetük jött létre, úgynevezett kommuna. A kommunamozgalmakat a földesurak indították meg, akik felháborodásuk után harchoz folyamodtak, miután a városok a területeiken alakultak ki. A király a városokat támogatta, privilégiumokat adott nekik.

A **társadalom** kialakulását tekintve 3 réteg jött létre. Ebbe a 3 rétegbe tartoztak a patríciusok, a kézművesek, valamint a plebejusok, akik valamennyien polgárok voltak. A polgárok szabad emberek voltak, akik saját maguk rendelkezett vagyonukkal. A vezető réteg a patríciusok voltak, főleg főbírói vagy polgármesteri tisztséget töltöttek be. A polgárság zöme iparosmesterekből állt. A lakosság nagy része plebejus

volt, a környező földeken dolgozó, polgárjoggal nem rendelkező városi szegénység. A társadalom kialakulása közben a jobbágyok folyamatos vándoroltak be a városokba. A városokban eltöltött egy év és egy nap után a földesúr nem követelhetette vissza jobbágyát, a „városi levegő szabaddá tette” őket.

Pénzforgalom és kereskedelem

A piac szabályozását (minőségi, mennyiségi) a **céhek** biztosították, amik az azonos mesterséget űző kézművesek érdekvédelmi szervezete volt. Az iparúzókat számát korlátozták, ezért csak annyi mester lehetett egy céhben, amennyi meg tudott élni szakmájából a városban. A céheken kívüli iparúzókat kontároknak nevezték. Ekkor a céhekben nem volt munkamegosztás. A céh a termékeivel a várost és közvetlen környezetét látta el. A kereskedők érdekvédelmi szervezetét gildéknek nevezték.

A mesterré váláshoz mindenkinek ugyanazt az utat kellett végigjárnia. Először inaskodni a mester mellett, aztán legényként dolgozni, majd vándorútra menni és elkészíteni egy különleges minőségű remekmunkát. A céhek igyekeztek kiküszöbölni a versenyt, nem termeltek a keresletnél többet, ezért keveset termel és drágán.

A munkadarabon csak egy ember dolgozott. A magas minőség ennek volt köszönhető. A kézművesség szinte művészetnek számított.

Ezeket, a céheket váltják majd fel a manufaktúrák, ahol a munkafolyamatot részekre bontják és képesek többet termelni, de kevésbé jó minőségben.

Az ártermelés és a pénzgazdálkodás kibontakozása az iparban is technikai fellendülést indított el. Nagy lendületet vett a vízi energia alkalmazása, a vízimalmok elterjedése. Malmok végezték a gabona őrlését, a fák fűrészelését; hajtották a kovácsok fűjtatóit, kalapácsait. A textiliparban a posztó tömörítését végezték a kallómalmok. A XIII. századra az araboktól átvett szélmalom terjedt el. Megjelent a textiliparban a lábítószövőszék és a fonást meggyorsító rokka. Az érett középkorban fellendülő európai ipar már exportra is termelt, megjelent a posztó, selyem, s a bársony. Az ezüstpénz mellett újra megjelenő aranypénz segítette, hogy Nyugat-Európa aktívan bekapcsolódhatott a világkereskedelemben.

Távolsági kereskedelem

A közlekedés a kezdetleges kereskedelmet elsősorban vízi útvonalakon bonyolította le. Fűszereket, iparcikkeket, nyersanyagokat, heringet, prémeket, gabonát, viaszt, borostyánt, posztót, fegyvereket, szerszámokat, borokat hoztak be. Két nagy kereskedelmi útvonal alakult ki. A Földközi-tengeren folytatott **levantei kereskedelem** keletről luxuscikkeket szállított. Legfontosabb városai Velence és Genova voltak. A Hanza kereskedelem az Északi-tengeren és a Balti-tengeren zajlott. Lübeck, Hamburg, Rostock voltak a legjelentősebb kikötővárosok. Az idők során a **Hanza kereskedelem** adott a továbblépésre lehetőséget, mert a levantei kereskedelmet az oszmán törökök akadályozták. A két kereskedelmi útvonalat Franciaországon átvezető szárazföldi út kötötte össze, és zömében **Champagne** piacain értékesítették a kereskedők az áruikat.